

«Коли наближаєшся до чорної фарби — сам стаєш чорним, коли до червоної — стаєш червоним», — казали древні китайці. Це спостереження цілком відповідає чуттєвому ключу сприйняття вистав. А якщо йдеться не про перегляд окремої вистави, а про існування у фестивальному букеті спектаклів, варто говорити про випромінювання театру. Безмежна палітра тем і прийомів, форм і змістів сценічних висловлювань, мотивів і якостей хвилювання створюють неповторність мистецького форуму. Через фестивалі дух світового театру сягає нових висот, дістається незаниханих глибин, осягає людські широти.

*Олексій Кужельний,
директор Міжнародного
фестивалю
«Київ травневий»*

Випромінювання театру

Фестивальне літо 2006-го склалось у картину семи епізодів у трьох заримованих парах: сербський і два польських фестивалі; цюрихський і амстердамський; на фінал — Корея і Франція. Наскільки мені відомо, це двадцять-тридцять частина того, що відбувалося на світових фестивальних майданчиках. Та будьмо певні, настане час, коли наші часописи зможуть подати повну картину і, розуміючи вартість такого знання, важливість орієнтації українського театру у світовому мистецькому просторі, держава на це не пожаліє коштів. А поки дякуємо Київській міській адміністрації, Посольству Республіки Корея в Україні та окремим меценатам, які сьогодні вважають за краще для себе залишатись анонімними.

Люблінському фестивалю «Сусіди» передував фестиваль прем'єр сезону Національного польського театру ім. Ст.Виспянського в Катовіцах. Мій дідусь розповідав, що на початку ХХ століття у цьому вугледобувному містечку сорочку треба було міняти двічі на день. Сьогодні над містом прозоре небо, відреставровано старовинні будиночки, розробляється план величезного музею мистецтв у наземних приміщеннях закинутих шахт. Міський музей зібрав комічну колекцію кічу (тільки настінних килимків з лебедями під сотню), яка подорожує Польщею і має закордонні запитунки. А річний доробок у найпотужнішому воєводському театрі складається з п'яти трагедій.

Перші хвилини «Царя Едіпа» (постановка Т.Кемпінського) вражають. Вдень ми були на прийомі у мерії. Кадри, з яких починається вистава, демонструють інтер'єри мерії, куди, як до себе в офіс, приїздить шеф,

тобто Едіп до свого палацу. Герої античності в костюмах від Армані під пильними поглядами охоронців виходять з мерседесів. Потужний механізм зомбування і підкупу виборців демонструють комп'ютери, мобільники, дресирувальники пікетників. Немає часу розбиратися, хто й чому стоїть на шляху до перемоги. Їх прихлопують, як мух, і байдуже, що серед жертв опиняється батько лідера. А якщо успішні компанії сприяє шлюб з мамою — це дрібничка, за яку відповідає тільки фатум. В «Мухах» Сартра ніхто не згоджується на найменшу жертву заради іншого, й епідемія прудко викошує всіх. Та й чи не краще кожному догуляти рештки свого життя, ніж мучитися для збереження чогось спільного?

Безвинна смерть від невиліковної хвороби хлопчика Оскара у п'єсі Шмідта і самознищення наркотиками героїв у п'єсі Камю «Підміна» продовжують трагічні запитання, що підсилюються і підсумовуються в масштабній постановці «Макбета» Шекспіра, яку здійснив головний режисер театру Х.Баранівський. Лауреат російської театральної премії «Золота маска» демонструє справжній парад режисерських прийомів. Взагалі, формальними знахідками насичена кожна вистава, а всі разом вони виявляють стиль театру. Дискусія, яка починається у вічно переповненій кав'ярні його підвальчика, зично і яскраво реалізується на кону. Та вражає беззастережна серйозність діалогу театру з публікою, сміливість зосередження на трагічному в сьогоднішній. Вжити будь-якою ціною!? Життя — найвища цінність навіть у перигейі нищоти?! Чи такого життя прагнули поляки, йдучи до демократичного сьогодні через роки

бездержавності й століття великодержавницьких пригночень?! Невже такого світу прагне людство? Колеги з Чехії, Словаччини, Угорщини, Білорусі та України (Львівський театр «Воскресіння») продовжили розмову на ці теми по-сусідськи у Любліні. Розуміння того, що у культурі нема провінцій, організатори фестивалю – влада міста, товариство «Любимо Люблін», місцеве пиво «Перла» – дієво виявили оголошення Любліна центром мистецького тяжіння на мапі Центральної Європи. Постсоціалістичні країни мають багато спільних економічних проблем, а їх народи почали відчувати природність колись запропагованих до огиди братерських почуттів. Це надало особливої ностальгійної теплоти атмосфері фестивалю. З ранку до обіду на площі біля мерії і на центральній вулиці по кілька разів йшли вуличні вистави. Чеський театр «Крепська» заохочував дітлахів допомогти Чобітку знайти свою пару. Величезні білі птахи з Угорщини за допомогою люблінської громади врятували Сонце від Чорного Чудовиська і в переможному танці крилами спільної радості полоскотали усіх, хто був на вулиці, в кав'ярнях, у вікнах будинків та вітринах магазинів. Вдень у центральному парку на відкритій сцені грали вистави для дітей. Червоний капелюшок польської компанії «Театр» приміряли буквально всі. Діти додавали сили голосові вовка, розганяли страхи ночі, ліснею підбадьорювали героїню. Перша вечірня вистава для вибагливого фестивального глядача гралася на площі перед старовинним люблінським замком. В «Свинополісі» Театру «Бюро подорожей» масштабні ляльки, герої на ходулях, спеціальні декоровані автомобілі в абстрактних образах демонструють цілком конкретну боротьбу войовничого хамства з всепрощаючою і довготерпеливою інтелігентністю. В дію на боці останньої мовчазно включається архітектура міста. У фіналі геростратівський вогонь приборкують міські пожежники і сміття від бійки накриває шар білої піни.

Театр «Татро» зі Словаччини розбив шапіто на футбольному полі для суператракціону «Жінка з двома головами». Глядачів весь час намагались підпоїти сливовицею, замилити око танцями, заколисати простенькими фокусами. Проте їм усе-таки вдалося дізнатися про трагедію кохання жінки з двома головами і одним серцем. Свою підтримку бідному трудівникові вони висловили оплесками, тупотінням і фінальним чаркуванням. Чеський театр «Контініо» зумів явити диво порозуміння поколінь. Синхронні сміх і сльози, демонстративна шанобливість з'єднали того вечора всіх без винятку. Герої вистави – літній чоловік і жінка – приречені доживати в будинку чи то перестарілих, чи то божевільних. Випадково зустрівшись на процедурах, вони признаються один одному у своєму першому коханні. Важко зрозуміти – спогади про минуле чи божевільні мрії про майбутнє надихають їх, наче у танцях на льоду, ковзати разом із ліжком по сцені. Гойдалки, канати підносять їх до стелі. Рухи вправних акробатів – чи спогад тіла, чи містика зреалізованого і непереможного бажання літати на крилах кохання. Іскрометний степ загання серця, хода стає графічно подагричною, посмішка наповнюється божественним розумінням неминучості кінця. До речі, ці дві вистави запрошено на

фестиваль «Київ травневий – 2007». З сусідами Люблін ніби повеселішав.

Фестиваль моновистав і пантоміми «Земун» у Белграді, за жанром зосереджений на людській персоні, виявився ще й гаряче сьогоденним. 17 років тому, започаткувавши перший на теренах колишнього СРСР фестиваль моновистав «Київська Парсуна», ми стверджували, що бідні і багаті, розвинені і не зовсім країни, єднає один дефіцит – дефіцит особистості. Приємно було побачити серед персон белградського фестивалю колишніх учасників нашої «Парсуни»: клоуна Александра з Німеччини, О.Рубіноваса з Литви, В.Рибнікова з Естонії, які своїми виставами за світовою класикою імплементували у позачасовий і наднаціональний пласт вистави словенки Алени Тетинчкович «Єва Браун – коханка Гітлера», турчанки Гулізи Ірмак «Одна на світі», японця Шинія Мура Яма «Міме Кобо».

Три сербські вистави послуговували замковими цеглинами у конструкції фестивалю. До трибуни на сцені виходить кремезний Петр Богович (вистава «Так казав Миколай»), читає з газет, із Біблії та в очах глядачів – про зраду Богові у віках і тепер. Відкрито соромлячи земляків, молить про вибачення йому і всім слабкодушності та вивищення власного «Я» над патріотичним «Ми». У фіналі глядачам роздають текст. Актор примушує всіх встати і з'єднати голоси у читанні сучасної покайної молитви. У місті з найбільшим православним храмом на планеті на фестивалній виставі у залі на 100 місць пролунав зойк надії, який відлунується, і не згасає, і додає сподівань. Молодий герой вистави «Покладаючись на Інтернет» (Даніель Ніколич) після від'їзду батьків на заробітки за кордон переселяється у комп'ютерний світ. Там він спілкується з батьками, знаходить друзів і навіть кохану. Реальне життя лякає його дедалі більше, але бажання побачитися з дівчиною перемагає. Довгі збори, відновлення вміння розмовляти, репетиція рухів, поглядів, ходи викликають підбадьорюючий сміх у залі. Та коли герої не наважуються на реальне життя, відмовляється від живого кохання, коли віддає Інтернету перевагу над людьми, – замість фінальних оплесків у залі западає гнітюча тиша. Врешті акторові аплодували гучно і довго, хоча багато хто поспішив проконтролювати своїх близьких у спілкуванні з комп'ютером.

Фінальною цеглинкою фестивалю стала вистава Ігоря Гліїча «Мандрівник». Молодик повертається із закордонних заробітків, щоб створити сім'ю, бо дозрів це зробити. Але не знає як, адже ніяк не може розібратися, що відбувається у країні. Яскравими мовними та пластичними характеристиками актор талановито створює образи односельчан. До їх роздумів про життя додає цитати з виступів політичних та релігійних діячів. Тут він використовує жанр пародії і, судячи з реакції глядачів, вельми майстерно. Не зрозуміло, до якого рішення дійшов герой, але зі сцени він іде у тому напрямку, звідки прийшов, і з усім своїм заробленим скарбом.

Вистраждана патріотичність, уникнення дійсності, розгубленість у сьогоденні представлені у згаданих трьох виставах, як гострі кути сербського сьогодення опиняються у діалозі з люблінськими «Сусідами», у центрі випромінювання сучасного театру та життя.